

svd.se/kultur

KULTUR

Onsdag 18 juni 2003

SVENSKA DAGBLADET

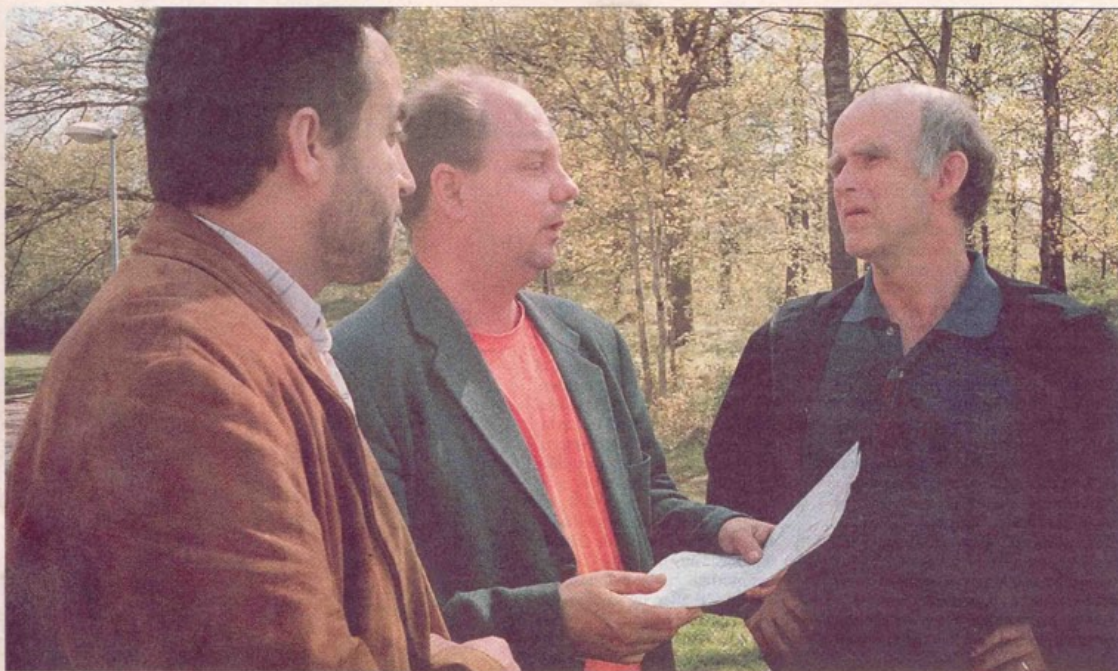
Konstnären Bo Samuelsson och hans arbetsgrupp kring projektet att uppföra Hagia Sophia skala 1:1 i Vårby gård har samlats för en fotografering utanför Kulturkontoret. Två unga Vårby gårdbor kidnappar fotograferingstillfället.

FOTO: JOANNA SANDELL

Istanbul flyttar till Vårby

I Vårby gård söker Kulturkontoret nya vägar att dra in invånarna i det lokala kulturarbetet. Att på virtuell väg bygga upp Istanbul's stora kupolbyggnad Hagia Sophia i verklig storlek är ett av projekten. Konstnären Bo Samuelsson vill genom detta länka samman minnet av någonting familjärt med en ny plats bland annat med tanke på Stockholmsförortens många invånare från Turkiet.

std 3

Bo Samuelsson diskuterar tänkbare platser för en framtida Hagia Sophia i Vårby gård tillsammans med samhällsplaneraren Galip Bozkurt och kyrkomusikern Peter Nätterlund.

FOTO: JOANNA SANDELL

I Vårby blir konstens teori praktik

Ett barn av sin tid i den samtida konsten är det öppna kontoret. Kulturkontoret i Vårby gård inbjuder alla att bli en del av processen och planerar allt från att uppföra kupolbyggnaden Hagia Sophia skala 1:1 till tevestation för tonåringar.

Intill socialkontoret i kommunens hus i Vårby gård finns en skylt med tydliga bokstäver, "Kulturkontoret". Där innanför är aktiviteten påtaglig. Vårby gårds imam, Galip Bozkurt, tittar in, han ska träffa de andra i "Hagia Sophia-gruppen", ett av Kulturkontorets många projekt.

Sedan sommaren 2002 arbetar åtta konstnärer intensivt med området Vårby gård som utgångspunkt. Konstnärerna är anställda av Huddinge kommun och arbetar med sociala, samhälleliga och arkitektoniska förtecken – för att nämna ett fåtal av de många ingångar man valt.

– Det vi gör är platsspecifikt på riktigt, säger Thomas Liljenberg, initiativtagare till projektet.

I det tidiga 2000-talet appliceras det som tidigare befunnit sig i konsten. Ett projekt som Kulturkontoret är ett svar till teoretikern Miwon Kwon då hon i texten "Den ena platsen efter den andra" efterlyser en platsspecifik konst som kan förvandla flyktiga möten till ett långtida engagemang. Efter ett antal timmar på Kulturkontoret – och en rad möten som alla tycks kedjas fast vid varann – blir det påtagligt att konstnärerna i projektet verkligen vill nå djupare än en rent estetiskt eller temporär målsättning.

Konstnären Mattias Larson arbetar för att öppna en historisk källa som ligger inom taggtråd på ett företagsområde och förmedlar till de andra hur långt projektet kommit. I gengäld får han förslag på nya uppgifter värda att kontrollera, någon har hört talas om ett läckage med miljöfarliga ämnen och folk som fiskat upp missbildade fiskar i vatten från källan.

Charlotte Åberg som arbetar med

ungdomar i regionen berättar att hennes projekt tagit en ny vändning. Ett ung tjejs personliga berättelse ska bli utgångspunkten för en film. – Mitt projekt är jättestort! Och jag märker mer och mer att jag måste vara öppen för att projektet förändras. I mötet med ungdomarna blir mina visioner något annat, de ändrar form och riktning.

– Så är det med de flesta av våra projekt, instämmer Bo Samuelsson. Det är viktigt att vara lyhörd. Annars blir de människor som vi arbetar med någon slags gisslan...

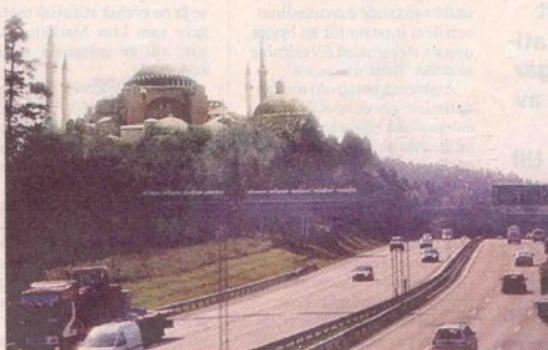
Bo Samuelsson vill uppföra Hagia Sophia, kupolbyggnaden i Istanbul som tidigare varit både kyrka och moské, i skala 1:1. Men han är inte längre ensam om drömmen.

I en projektgrupp bestående av åtta personer finns kyrkoherde Marianne Sautermeister, prästen Karl Gunnar Gardell och kyrkomusikern Peter Nätterlund från Sankt Mikael's församling i Svenska Kyrkan, arkitekten Mats Fahlander, samhällsplaneraren och imamen Galip Bozkurt, företagaren Bayram Akan samt miljövetaren Mehmet Kaplan som också representerar islam som trosuppfattning.

– Det är viktigt att uppförandet av Hagia Sofia inte blir en rebus. Det får till exempel inte bli en slags svårtolkad spårteckning i marken utan man ska snabbt förstå vad det handlar om, säger arkitekt Mats Fahlander om arbetet med att uppföra Hagia Sophia virtuellt i Vårby gård.

– Med virtuellt menar vi helt enkelt att byggnaden inte måste ha tak och väggar, utan kan uppföras med hjälp av laser eller ljussättning, förtydligar Bo Samuelsson.

Som ett led i projektet har han bett

Ur skogen sticker den stora kupolbyggnaden upp – en av flera platser som diskuterats för en virtuell Hagia Sophia.

FOTOMONTAGE: BO SAMUELSSON

Peter Nätterlund tonsätta byggnadens arkitektur genom att utgå från ritningens matematiska princip.

Galip Bozkurt, som till en början kontaktades som samarbetspartner i Bo Samuelssons projekt, är nu anställd inom Kulturkontoret som samhällsplanerare.

– Hagia Sophia är ingen fantasi. Det finns en historia och en fysisk byggnad att utgå ifrån. Och Hagia Sofia är fylld med aktivitet, så vill jag att det konstverk vi skapar ska fungera också, förklarar han.

Som tänkbare platser för Hagia Sofia nämns en skogsglänta, ett luft- rum över E4an och delar av centrala Vårby gård. Det sistnämnda länkar samman Thomas Liljenbergs och Anders Krügers projekt, ett förslag om att flytta Vårby gårds centrum till den angränsande skolan som de föreslår ska integreras med barnkonstmuseet, biblioteket och idrottshallen.

Thomas Liljenberg har intervjuat arkitekterna och stadsplanerarna av Vårby gård för att ta fasta på de ursprungliga tankarna kring platsens funktioner. Det nya centret är tänkt att fånga upp nya processer och möten i Vårby gård. Det samma gäl-

ler Hagia Sophia-projektet, men projektets inriktning står fortfarande inför ett antal vägska.

– Minnet som idé var utgångspunkten för mitt projekt, förklarar Bo Samuelsson. När jag kom till Vårby gård började jag fundera över vad platser betyder, och vad de väcker inom en när man återser dem.

– Det blir en upplevelse av dubbla identiteter, av en dubbel exponering. Som att vara på två platser samtidigt. Ett uppförande av Hagia Sophia här är tänkt att länka samman minnet av någonting familjärt med den nya platsen, här bor väldigt många invånare från Turkiet.

Men vilken funktion är det tänkt att Hagia Sophia i Vårby gård ska ha?

– För mig är det öppet hur vår Hagia Sophia kommer att brukas, säger Bo Samuelsson. Kanske blir det en aktiv mötesplats, en andlig vallfärdsort för kontemplation och möjligheten att glöms bort efter fem år. Då blir den mer som ett minne. Och kanske återupptäcks den igen om hundra år då någon forskar på den konst som gjordes i vår tid.

JOANNA SANDELL
joanna.sandell@sve.se

Fakta

Vårby gård

Skapades av arkitekten Alexander Frank i slutet av 60-talet. Området har en tidstypisk centraliserad plan. I Vårby gård bor cirka 6 400 invånare.

Kulturkontoret

Initierades av Thomas Liljenberg i samarbete med AF/Kultur/Media och Länsarbetsnämnden. Sedan årsskiftet stöds Kulturkontoret av Storstadsstyrelsen.

Kulturkontorets hemsida:
www.varbygard.nu

Konstnärer som ingår i Kulturkontoret Vårbygård.nu:

Loulou Cherinet arbetar med den på 70-talet ofta förekommande praktiken att dela in klasser i i-land och utland.

Maria Hurtig arbetar med språk, text och gemensamma beröringspunkter i samarbete med kvinnogrupper i Vårby gård.

Anders Krüger och Thomas Liljenberg driver projektet med att flytta Vårby gårds centrum, i projektet ingår även arkitekten Erik Stenberg, lokala beslutsfattare, tjänstemän och fastighetsbolaget Tomteberga Huse.

Mattias Larson utgår från Vårby källa, dess betydelse för de första bosättningarna på platsen och dess varierande betydelser genom tiden.

Johan Rosenquists projekt "Who marries who" fokuserar på bilden av kvinnan i öst och väst.

Charlotte Åbergs projekt "Live" erbjuder bland annat en tevestudio för ungdomar mellan 15 och 20 år på Kulturkontoret.

Bo Samuelsson har initierat en projektgrupp som vill placera Hagia Sophia i Vårby gård.

Hagia Sophia i Istanbul är det centrala verket i bysantinsk kyrkoarkitektur, uppfört åren 532–537. 1453 omvandlades den enorma kupolbyggnaden till moské och 1934 blev den ett museum.

KULTUR / NÖJE

Kulturredaktör: Camilla Moestedt tel: 602 54 52
e-post: huddinge@mitti.se fax: 602 54 77

Religioner ska mötas

Projektgrupp vill uppföra Hagia Sopia, mötesplats för muslimer och kristna i Vårby gård.

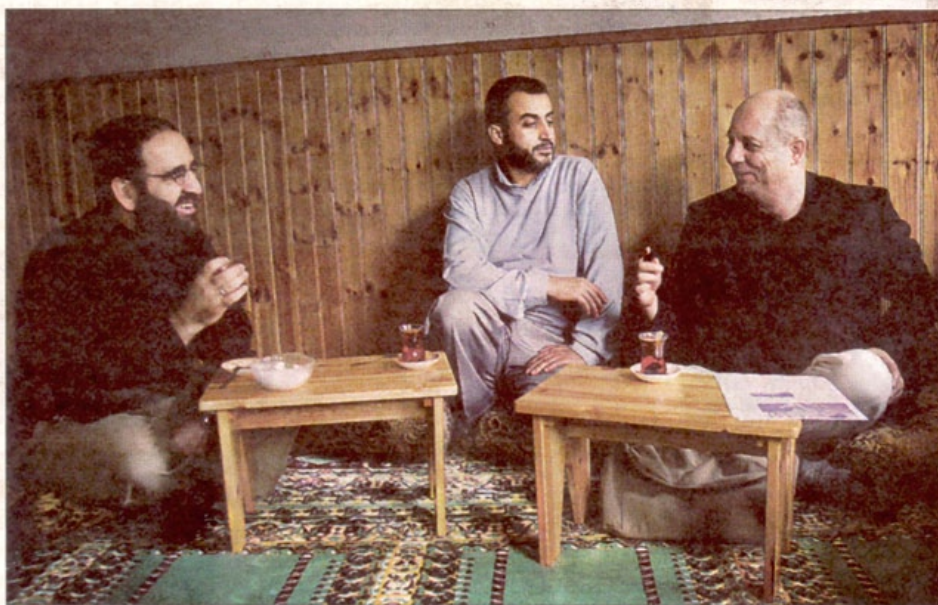
NÄR KONSTNÄREN Bo Samuelsson kom till Vårby gård för första gången fick han syn på några ekdungar där en flock får betade. Det väckte ett minne till liv, av en ek från barndomen.

Och plötsligt smälte nuets ekar samman med barndomens träd. Han fick en känsla av att ha kontakt med två tider och två platser samtidigt.

– Det fick mig att tänka på de många invandrare som bor här med minnen från andra länder. De bär ständigt på en dubbel identitet. Och jag kom att tänka på Hagia Sopia i Istanbul. Det är en byggnad med en dubbel identitet – en kristen kyrka som blev en moské. Så fick jag idén att uppföra den här i Vårby gård, säger Bo Samuelsson.

Han sitter på en mönstrad kudde i Islamiska föreningens gudstjänstlokal. Framför sig har han ett rykande varmt glas te, serverat av imamen Galip Bozkurt som slagit sig ner intill honom. Mehmet Kaplan, stadsplanerare och medlem i Muslimska rådet och Muslimska ungdomsförbundet, är också här.

ALLA TRE INGÅR i Hagia Sopia-gruppen, som arbetar för att förverkliga Bo Samuelssons idé: att uppföra Hagia Sopia i skala 1:1. Det låter som ett stort projekt och

Tanken på en mötesplats för alla driver Mehmet Kaplan, Galip Bozkurt och Bo Samuelsson i Hagia Sopia-gruppen.

FOTO: ELIN BERGE

är det också. Men det svävar inte i luften, utan är knutet till Vårbygård.nu, ett projekt där åtta konstnärer ingår. De är anställda av Huddinge kommun för att skapa konst i Vårby gård utifrån platsens egna förutsättningar.

Alla driver sina egna projekt och Bo Samuelssons är alltså Hagia Sopia. Men han står inte ensam. Efter hand

har han knutit sju personer till sig: arkitekten Mats Fahlander, egenföretagaren Bayram Akan, kyrkoherden Marianne Sautermeister, prästen Karl-Gunnar Gardell, kyrkomusikern Peter Nätterlund, stadsplaneraren Mehmet Kaplan och imamen och samhällsplaneraren Galip Bozkurt.

– Jag bjöd hit Bo och lät

honom presentera sitt projekt. Jag ville gärna vara med för jag tyckte att det lät meningsfullt, säger Galip Bozkurt som entusiastiskt förklarar vad Hagia Sopia betyder för honom.

– Eftersom byggnaden har varit både kristen och muslimsk blir den en länk mellan människor med olika tro här. Den ska vara en plats

där man kan mötas med respekt och där alla ska känna sig välkomna. Den ska varken vara en kyrka eller en moské utan ett konstverk där idén om det andliga ska vara viktig.

– **JA, SÅ ÄR DET**, fyller Mehmet Kaplan i.

– Hagia Sopia är inte bara en fysisk utan också en men-

tal placering, en idé full av symbolik.

Hagia Sopia stod klar år 537, blev moské efter turkarnas invasion 1453 och är sedan 1934 ett museum med det kristna och islamiska sida vid sida. Hur versionen i Vårby gård ska se ut är inte klart.

– En idé är att uppföra en stor kupol av armeringsjärn, som ska vila på fyra åtta meter höga pelare. Pelarna ska ha elvärme i botten och växter ska klättra på kupolens insida, berättar Bo Samuelsson som visar några av arkitektens skisser.

– En annan idé är en nergrävd kupol med en spiralgång ner. Ju längre ner man går desto mer dämpas omvärldens ljud.

HUR BYGGNADEN till sist utformas beror på var den uppförs, något gruppen ännu inte bestämt. Men en musikversion av Hagia Sopia finns redan. Kyrkomusiker Peter Nätterlund har, utifrån en ritning av byggnaden, komponerat ett partitur. I våras framförde fyra turkiska flöjtister det utanför Hagia Sopia i Istanbul. Flera i gruppen var på plats.

– Det var mycket vackert. Och i framtiden hoppas vi få spela verket inne i byggnaden, säger Bo Samuelsson.

MARTA APPELQVIST

MedieNytt

Sankt Mikael får priset mot främlingsfientlighet

Sankt Mikael's församling får 2003 års pris för sina insatser mot rasism och främlingsfientlighet.

Igår kväll tog kommunstyrelsen i Huddinge beslutet att ge Sankt Mikael 20 000 för dess arbete i Vårby gård.

Arbetet är gränsöverskridande i ett mångetniskt samhälle.

I motiveringen sägs det bland annat:

Armeniska kyrkan, Spanska katolska missionen och Orientaliska katolska missionen firar regelbundet gudstjänst i Vårby gårds kyrka. I Sankt Mikael's församling finns alltså fyra församlingar från skilda religioner under samma tak.

Församlingen har också goda relationer med Islamska kulturföreningen i Vårby gård.

Den deltar bland annat i ett konstprojekt inom ramen för storstadsarbetet tillsammans med den Islamska kulturföreningen.

Mötesplats för religioner

Projektet syftar till att skapa en gemensam mötesplats för kristna och muslimer i Vårby gård.

Sankt Mikael's församling har, som ett av flera, mål att vara gränsöverskridande och en mötesplats för människor i vårt mångkulturella och mångetniska samhälle.

De vill skapa gemenskapsformer som inbjuder till dialog med andra trosriktningar. Detta har de integrerat i sin konfirmationsundervisning bland annat genom att besöka olika religiösa rum/hus såsom synagoga och Islamska föreningen.

Församlingen är genom detta arbetssätt brobyggare och skapar en ökad förståelse mellan olika grupper och trosbekännelser.

— Vi är både glada och stolta över priset, säger Anna Ortner, vikarierande kyrkoherde i Sankt Mikael's församling. Vårby gård är ett mångkulturellt område och i vårt dagliga arbete vänder vi oss inte bara till våra egna medlemmar i Svenska kyrkan utan till alla människor som bor i vår församling, oavsett trosbekännelse.

Vill du veta mer om priset mot främlingsfientlighet och rasism— kontakta:

Kerstin Z Johansson, Huddinge kommun, 535 302 23, 0708-78 99 48

Anna Ortner, Sankt Mikael's församling, 680 89 26, 0730-62 39 97

Så ska Vårby gård lyfta
CAMILLA HAMMARSTRÖM om konsten som går rakt in i vår vardag

Vincent van Gogh, prästsonen som ville frälsa människan i sin nöd, var en tid utan större framgång predikant i ett fattigt gruvdistrikt. Inte så få har gjort sig lustiga över denna överspända själ som efter sitt misslyckande slog in på konstnärnsbanan. Konsthistorikern Gregor Paulsson kallade honom en ”inverterad heroiker” för att han drömde om en konst som skulle vara en tröst för fattiga och utsatta, i stället för en prydnad för de rika.

van Gogh tänkte sig att de starka färger han använde lättare skulle tilltala de breda lagren än den brunmurriga salongskonsten och ville återge konsten dess religiösa funktion. Det tillhör historiens mer sardoniska ironier att van Goghs målningar sedan blev de mest lönsamma investeringsobjekten i modern tid.

Sedan konstnären med kapitalismens genombrott blev en aktör på den fria marknaden har det rått en konflikt mellan konstverkets andliga värde och dess varufunktion. Konstnärerna har plågats av den och försökt bjuda merkantiliseringen motstånd. Önskan att sprida konsten till folket går som en röd tråd genom 1900-talets avantgardemanifest. Ofta har det stupat på ”folkets” ovilja att adresseras från ovan, men kanske mest på dess estetiska konservatism.

I stället för att pracka på folket en konst de inte efterfrågar, har en del konstnärer börjat tänka i andra banor. Med tiden har det dykt upp mer involverande strategier där betraktaren blir en medaktör och där konstnärens roll tonas ner.

Den brittiske konstnären Stephan Willats lämnade på 1960-talet den traditionella konstscenen för att ge sig ut i bostadsområden med sina projekt. Det mest kända är The West London Social Resource Project (1972–73) där invånare från olika socialgrupper i västra London ingick i en undersökning. De fick fylla i formulär och göra teckningar av hur de uppfattade sin närmiljö, fundera över olika föremål och sina egna vardagsbeteenden. Resultatet redovisades på de lokala biblioteken där man också kunde rösta på olika förslag på förändringar av sitt område. Utifrån röstresultaten skapades olika modeller.

Någon uppföljning gjordes inte, och det var heller aldrig avsikten. Stephen Willats ville nå ut med konst till folks vardag, skapa medvetenhet om hur stadsmiljön påverkar oss och initiera en social förändring. Resten var upp till invånarna och politikerna.

En mörk kväll i början av december befinner jag mig i en bäckravin i Stockholmsförorten Vårby gård. Jag tittar upp mot träden och himlen i regnet. Någonstans ifrån kommer flöjtmusik och ett ljusspel lyser upp grenverken som glittrar av droppar. Ett rum har öppnat sig över mig, en kupol? Jag har blivit inbjuden till ett seminarium om hur Vårby gård kan utvecklas. Det jag bevistar är en osynlig byggnad, en replik av Hagia Sofia i Istanbul. Ljus- och ljuduppförandet är en del i ett konstprojekt initierat av konstnären Bo Samuelsson och som pågått i fyra år nu. Omkring mig, ett gäng entusiaster, bland andra imamen Galip Bozkurt, politikern Mehmet Kaplan och prästen Johanna Wolf Öhman som alla ingår i arbetsgruppen för konstprojektets genomförande och utveckling.

Hagia Sofia i Vårby gård handlar om mötet mellan den arabiska och den nordiska kulturen, mellan kristendom och islam, konst och arkitektur. Man har använt sig av olika metoder av synliggörande. Exempelvis har kyrkomusikern Petter Näslund tonsatt huskroppen genom att använda grundritningen av Hagia Sofia som ett partitur. Musiken framfördes av fyra flöjtister på ney-flöjter, dels i bäckravinen i Vårby gård men också utanför det verkliga Hagia Sofia i samband med att projektet presenterades på biennalen i Istanbul 2003.

Som konstprojekt finns Hagia Sofia definitivt på världskartan, men bland invånarna i Vårby gård och i övriga Stockholmsregionen är det nästintill okänt. Konstsektorn är en avskild sfär fylld av ett dolt kulturellt kapital. Frågan för arbetsgruppen är hur man mer långsiktigt investerar detta kapital i platsen och gör det tillgängligt för allmänheten. Förslaget på hur man kan permanenta platsen där det osynliga blir synligt, är att rusta upp bäckravinen till en vacker park i anslutning till skolan och centrum. En plats för rekreation, konstutställningar, andakt, ljusfestivaler, marknader etcetera, och samtidigt ett världsunikt gräns-överskridande offentligt konstverk. En av förebilderna är de tempererade jättelika växthuskupolerna i Cornwall, The Eden Project, där en omöjlig plats i ett område med hög arbetslöshet gjorts till en turistattraktion som lockar 750 000 besökare om året.

Hagia Sofia i Vårby gård är även integrerat med andra initiativ. Bland annat finns planer på ett vandrarhem, ett billigt alternativ för de turister som besöker Stockholm. Det ska fungera som ett socialt företag som ger jobb till människor i området som står utanför arbetsmarknaden och ge synergieffekter på utvecklingen av parken och vice versa.

Så mycket god vilja, och så många idéer; projektet borde vara gefundenes Fressen för lokala politiker med fingertoppskänsla. Ett utvecklingsprojekt som kostar kommunen en struntsumma och som bärs upp av ideella föreningar och eldsjälar.

Samtidigt kan jag inte glömma något en av seminariedeltagarna sa, en kvinna som vuxit upp i Fittja på sjuttio-talet och nu hade egna barn. Hon frågade sig varför det inte finns något att göra för barn och ungdomar i dag. När hon var barn fanns det så många kommunalt finansierade aktiviteter att hon inte hann med allt hon ville göra.

Hon vidrörde en smärtpunkt. När bibliotek och fritidsgårdar stängs och resurserna till den offentliga sektorn krymper är det väldigt mycket som till sist landar på den enskilda människan. Om det gemensamma blir för nedmonterat finns risken att goda initiativ av det här slaget används som alibi för att inte göra andra nödvändiga satsningar.

Men visst är tanken på en osynlig byggnad som skapas tillsammans o-emotståndlig. Det blir imamen Galip Bozkurts ord om att ”bygga Hagia Sofia i människors hjärtan” som till slut övertygar om visionens bärkraft.

Camilla Hammarström

originalartikel i aftonbladet <http://www.aftonbladet.se/kultur/konst/article11884226.ab>